

Житомирський державний педагогічний університет
імені Івана Франка

Курсова робота

на тему:

Вплив вербальної інструкції на ефективність
оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування

Студента III курсу

Соціально-психологічного факультету

кафедри «Соціальна психологія»

заочної форми навчання

гр. 36

Лопатіна Вадима Олександровича

Викладач:

Портницька Наталія Федорівна

Житомир.- 2009

План

Вступ.....	3
Розділ I. Основні закономірності розвитку дитини в дошкільному віці	
1. Авторитет дорослого як зразок для наслідування дошкільником.....	5
Розділ II. Вплив вербальної інструкції на ефективність	
оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування	
2.1. Спілкування дитини і дорослого як засіб наслідування.....	10
2.2. Наслідування в довільній регуляції поведінки дошкільників.....	12
Розділ III. Дослідження впливу вербальної інструкції на	
активізацію діяльності дошкільників	
3.1. Процедура дослідження	14
3.2. Аналіз результатів дослідження.....	19
Висновок.....	.23
Використана література.....	25

Вступ

Актуальність дослідження. Психічний розвиток дошкільника – важлива складова, яка суттєво впливає на подальший розвиток особистості. Ця фаза розвитку людини потребує з боку оточення любові й піклування, розуміння, поваги і допомоги в набутті необхідних навичок та умінь. Питанням психофізичного та інтелектуального розвитку присвячена значна частина напрацювань вітчизняних та зарубіжних психологів.

Праці Ананьєва Б.Г., Антонової Г.П., Давидова В.В., Запорожця О.В., Мухіної В.С. складають вагомий доробок в галузі вивчення психології дитинства. Ці дослідження зробили значний вплив на розвиток кількох галузей психологічної науки – педагогічної психології, медичної психології, психології творчості та ін. У дошкільному віці важливими елементами розвитку особистості є урізноманітнення діяльності елементами праці, розвиток мовної функції, навички спілкування та творчості.

Курсова робота «Вплив вербальної інструкції на ефективність оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування» зумовлює вивчення теоретичних праць з вікової та педагогічної психології та практичного досвіду фахівців дошкільних навчально-виховних закладів.

Психологічні праці, присвячені періоду дошкільництва, визначають цей період в житті людини як новий етап у формуванні діяльності дитини, що позначається на психічних змінах, перетвореннях у її свідомості, збагаченні внутрішнього та зовнішнього життя. Вивчення основних особистісних новоутворень у психіці дошкільника, розуміння емоційних змін в його характері - необхідна умова для сприяння гармонійного розвитку особистості. Тонке відчуття емоційного стану дитини, її інтелектуальних потреб, прагнень – запорука здорового психофізіологічного розвитку дошкільника.

Об'єкт дослідження – вивчення особливостей діяльнiсної сфери дошкiльника.

Предмет дослідження - вплив вербальної iнструкції на розвиток навичок та умiнь дошкiльника.

Мета дослідження - розглянути взаємозв'язок мiж вербальною iнструкцією та прикладами наслідування у дошкiльників.

Гiпотеза - закріплення вербальних iнструкцій тiсно пов'язане з елементами наслідування.

Розділ І. Основні закономірності розвитку дитини в дошкільному віці

1. Авторитет дорослого як зразок для наслідування дошкільником

Дошкільне дитинство охоплює молодший дошкільний вік (4-й рік), середній дошкільний вік (5-й рік), старший дошкільний вік (6-й рік, у деяких дітей ще й кілька місяців 7-го року життя). На цьому етапі складається нова соціальна ситуація розвитку, провідною діяльністю стає гра, під час якої дошкільники опановують інші види діяльності, виникають важливі новоутворення у психічній та особистісній сферах, відбувається інтенсивний інтелектуальний розвиток дитини, формується готовність до навчання у школі [3,141].

У ранньому дитинстві малюк відкрив для себе існування дорослих, складний їхній світ. Якраз відокремлення дитини від дорослого створює нову соціальну ситуацію, в якій вона прагне до самостійності. Ця тенденція є природною і постійною. Однак дитина продовжує жити разом з дорослим, входить у його світ. Її основною потребою є участь у житті й діяльності дорослих, оскільки в цьому віці дитина не може реалізувати себе через брак сил, умінь, знань. Тому вона стає дорослим у думках, уяві, орієнтується на нього як на зразок, перебираючи на себе властиву дорослим певну роль, наслідує дорослих, діє, як дорослий, але у формі сюжетно-рольової гри. У дитини з'являються елементарні обов'язки, її зв'язок з дорослим набуває нових форм, що виявляється у заміні спільної діяльності з самостійним виконанням його вказівок.

Значний вплив на розумовий розвиток дитини має навчання. На початок дошкільного віку психічний розвиток дитини досягає такого рівня, при якому можна формувати рухові, мовні, сенсорні та ряд інтелектуальних навичок, з'являється можливість вводити елементи навчальної діяльності.

Важливим елементом, що визначає характер учіння дошкільника є ставлення дитини до вимог дорослого. Протягом дошкільного віку дитина вчиться засвоювати ці вимоги і перетворювати їх у свої цілі і завдання.

Успіх учіння дошкільника значною мірою залежить від функцій між учасниками процесу та наявністю певних умов.

Найбільш сприятливе для розвитку особистості дітей середнього та старшого дошкільного віку спілкування на фоні позитивного, теплого, емоційно забарвленого ставлення вихователя до дитини.

Позитивні результати дав експеримент, у якому вихователів навчали виражати емоції, а дітей адекватно їх розуміти.

Під час цього експерименту з вихователями проводилася бесіда про значення експресії у процесі спілкування, а також спеціальне навчання способам вираження своїх емоцій [6,44].

Формування у дітей розуміння експресивних засобів було здійснено методами:

- а) ідентифікації різних емоцій за їх зображенням у формі портрета, сюжетних картинок;
- б) опису дітьми портрета вихователя, зображеного на малюнку;
- в) передачі дитиною характерних для вихователя способів вираження позитивних і негативних почуттів.

Під час спілкування дорослий виразно виявляв зацікавленість роботою дитини, свою прихильність до неї, заохочення її дій, використовував посмішки, лагідну розмову.

— дитина недостатньо володіє вмінням розпізнавати і розшифровувати експресивно-мімічні засоби спілкування, використовувані дорослим, і потребує спеціального навчання цьому;

— розуміння експресивних засобів спілкування дитиною відбувається за умови, якщо дорослий виразно виявляє зацікавленість до роботи дитини, свою прихильність до неї, заохочення її дій, використовує посмішки, ласкаву розмову.

Істотною особливістю дошкільного віку є виникнення різноманітних стосунків дитини з однолітками, утворення дитячого згурпування.

Власній внутрішній позиції дошкільняти стосовно інших людей властиві розвиток усвідомлення власного Я і значущості своїх учинків, величезний інтерес до світу дорослих, їхньої діяльності, стосунків [3,142].

Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільняти виражаються в характерних для нього видах діяльності, передусім у сюжетно-рольовій грі, яка є формою творчої діяльності. Граючись, дитина поєднує в собі роль автора п'єси та актора, декоратора й техніка. У грі вона пізнає світ, стосунки, ролі, поведінку людей, моделює міжособистісні стосунки в ньому, вчиться орієнтуватися в різних сферах людської життєдіяльності, оволодіває правилами та нормами життя. У грі відбувається самопізнання, усвідомлення свого внутрішнього світу, оволодіння першими формами саморегуляції.

Гра є провідною діяльністю дошкільняти не тому, що займає найбільше вільного від сну часу в його житті, а тому, що зумовлює найважливіші зміни у психічних процесах і психічних особливостях його особистості. В ній виникають і диференціюються нові види діяльності, зокрема учіння (цілеспрямований процес засвоєння знань, оволодіння уміннями й навичками), яке готує перехід дитини до наступної стадії розвитку — етапу молодшого шкільного віку.

Свого часу російський психолог Олексій Леонтьєв відзначив, що причина перетворення гри на провідну діяльність дошкільняти полягає у розширенні усвідомлюваного нею предметного світу. До нього належать не лише предмети, які становлять найближче оточення дитини, з якими вона сама може діяти (посуд, одяг, телефон, телевізор, мобільний телефон, а часом і комп'ютер), а й предмети, дії дорослих, які для неї фізично недоступні (автомобіль тощо). У сюжетно-рольовій грі можна робити все, що недоступне в реальному житті: самостійно керувати автомобілем, літаком, поїздом, робити покупки, гребти веслами тощо [14,143].

Отже, при переході від періоду переддошкільного до дошкільного дитинства основою трансформації гри є ускладнення предметного середовища, оволодіння яким стає для дошкільника головним завданням.

З історією виникнення гри пов'язані іграшки, яких не знали первісні люди. Це свідчить, що гра виникла на певному етапі історичного розвитку суспільства, на якому дитина зайняла важливе місце у системі суспільних відносин і міжособистісних стосунків. Як відомо, у 3—5-річних дітей виявляється сильна тенденція до самостійності, активної участі у житті дорослих. На ранніх історичних етапах, у первісному суспільстві, коли знаряддя праці були дуже примітивними, малюк міг задовольняти цю потребу своєю участю у спільній праці з дорослими (збір ягід, коренів, риболовля тощо). З розвитком суспільства, цивілізації, ускладненням знарядь праці змінювалося місце дитини в системі суспільних відносин. І якщо на певних етапах історичного розвитку вона ще могла працювати поряд із дорослими, використовуючи менші за розміром, однак незмінні за зовнішніми формою і функцією знаряддя праці (маленьку лопату, маленький лук тощо), то сучасна дитина не спроможна це зробити, оскільки сучасні іграшки є здебільшого моделями знарядь праці, подібними до справжніх тільки зовнішнім виглядом (маленький трактор) [1,52].

У філогенезі і в онтогенезі дитини розширюється усвідомлюваний нею світ, постає потреба участі в діяльності дорослих, яка для неї є недоступною. Тоді й виникає уявна ситуація, в якій малюк начебто відтворює дії, поведінку, стосунки дорослих. Така діяльність є рольовою грою.

Ряд психологів і педагогів у своїх дослідженнях підкреслюють важливу роль сугестивності в процесі навчання.

Деякі автори визначають сугестивність як саморегулювання діяльності особистості, але під неусвідомлюваним впливом навколишньої обстановки. Найчастіше під сугестивністю розуміють особливу сприйнятливість до словесного впливу. Так, І.Є.Шварц у своєму дослідженні пише: «Сугестивність характеризується неусвідомлюваним підкоренням людини вимогам інших людей». Сугестивність розуміють як наслідування зразку, прикладу, вказівці без усвідомлення факту впливу, як піддатливість людини впливу без критичної його оцінки.

Від сприйнятливості ми відрізняємо таке поняття, як конформність, при якій людина цілком усвідомлено приймає думку іншої людини або групи людей, іноді з метою пристосування.

Сугестивність відіграє істотну роль у навчанні й вихованні: вона дозволяє швидше й легше добувати знання, виробляти навички й уміння, ширше використати досвід інших людей, зосередити зусилля на вирішенні творчих проблем, тобто сприяє підвищенню сприйнятливості до навчання й виховання. Однак у легкосприйнятливих людей необхідно виховувати такі важливі якості, що слабо проявляються в них, як критичність і самостійність мислення, ініціативність і ін. [8,60].

Розділ II. Вплив вербальної інструкції інструкції на ефективність оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування

2.1. Спілкування дитини і дорослого як засіб наслідування

Модель спілкування дорослих дитина часто відображає у своїй грі. Зразки спілкування діти дуже швидко наслідують, оскільки вони являються ознаками життя дорослих і діти «приміряють» ці фрагменти на себе.

У системі взаємовідносин дитини з оточуючими можна виділити дві важливі у виховному плані лінії: дитина-дорослий і дитина-дитина. Взаємовідносини дитина-дорослий мають провідне значення, виступають першоосовою всіх видів ставлення дитини до дійсності й джерелом її психічного розвитку.

Дорослий – носій зразків, норм, правил, прийнятих у суспільстві, його позиція характеризується словами: «старший, знаючий, авторитетний, вміючий» [6,42].

Спілкування дитини з дорослим та ровесником – різновиди єдиної комунікативної діяльності. Ці різновиди об'єднує предмет діяльності – інша людина, партнер дитини по спілкуванню. Спілкування з дорослим виступає важливим чинником впливу на рефлексивність та научуваність дошкільника, спілкування з дітьми стимулює розвиток ініціативності, творчості. Відсутність обмежувальних настанов та контролю з боку дорослих позначає контакти невимушеністю, розкутим характером. Проте, найважливішим у спілкуванні дорослого і дитини є впливи авторитетного дорослого, випереджувальна ініціатива якого підносить діяльність дитини на вищий рівень. Нормальний розвиток спілкування дошкільника має виразний позитивний вплив на прискорення загального розвитку дітей. Оптимізація спілкування дошкільника забезпечує усунення причин інших труднощів його психічного розвитку у сфері мовлення та різноманітних видів діяльності. Спілкування дорослого і дитини передбачає високу активність його учасників.

Загальною умовою оптимізації спілкування дошкільника і дорослого є атмосфера доброзичливості, відвертості, емоційної піднесеності.

2.2. Наслідування в довільній регуляції поведінки дошкільників

Індивідуальний розвиток довільної поведінки полягає у засвоєнні суб'єктом вироблених суспільством форм поведінки, в оволодінні людським руховим досвідом. Одним із засобів цього засвоєння і оволодіння є наслідування. В становленні довільної поведінки індивіда воно має велике значення, оскільки виступає умовою надбання в незрівнянно короткий час всього того, що вироблено людством протягом цілих поколінь. На роль наслідування в генезисі довільних рухів і мови вказував І. М. Сеченов.

Наслідування не простий, одномоментний, а складний, багатофазовий процес. О. В. Запорожець, характеризуючи процес наслідування, відзначає його подібність до орієнтувально-дослідницької діяльності. Так, коли дорослий демонструє перед дитиною якісь рухи, він веде за собою її погляд і тим самим формує у неї імітаційний образ, який виступає для дитини певним еталоном, «міркою» її власних рухів. Виникнення імітаційного образу і його регулююча роль — центральна ланка психології наслідування. Це чітко виступає і у Ж. Піаже. Він зазначає, що наслідування породжує перші диференційовані позначення, перші уявлення, які в свою чергу виникають при наявності одночасно диференціації і координації між «позначуванням» і «позначаючим». А. Валлон також вважає наслідування одним із джерел уявлень. Можна, таким чином, виходити з важливої ролі імітаційного образу як феномена наслідувальної діяльності у формуванні довільної поведінки.

Таким чином, образ — зразок дії іншої особи (і безпосередньо сприйманий і відновлений) визначає поведінку дитини.

Наслідування зразка не є сліпим його відтворенням, а відбувається (у випадках адекватності зразку) з урахуванням ситуації в цілому [9,163].

Тому особливо важливим є намагання проаналізувати діяльність дітей з точки зору її співпадання чи розходження із зразком.

При цьому слід брати до уваги не «чисте», позбавлене будь-якого мовного супроводу наслідування, а просякнуте мовою. Саме воно є переважним засобом оволодіння дітьми-дошкільниками новими формами поведінки і діяльності. В практиці повсякденного життя зразок дій, що дається дітям, як правило, супроводжується словесними вказівками, принаймні у вигляді словесної постановки завдання. «Просякнутість» наслідувальної діяльності мовою накладає на неї свій відбиток, обумовлюючи специфіку довільної регуляції поведінки.

Наслідування – здатність передавати потомству своїх характерних ознак та якостей. В широкому розумінні це передача позитивного досвіду та знань.

У дошкільному віці складаються сприятливі умови для формування у дитини включеності у трудову діяльність. У різноманітних видах трудової діяльності дитина одержує, узагальнює і систематизує уявлення про працю дорослих [5,18].

Засвоєння будь-якої діяльності вимагає оволодіння основними компонентами її структури. Структура трудової діяльності відображає загальну структуру діяльності людини, включаючи мотиви, цілі, дії контролю і оцінки, способи виконання дій. Дорослий спонукає дитину до осмислення її дій, перші продуктивні дії дитини виникають на основі вербальної інструкції та заохочення.

Розділ III. Дослідження впливу вербальної інструкції на активізацію діяльності дошкільників

3.1. Процедура дослідження

Виконання словесної інструкції проходить протягом дошкільного віку ряд ступенів у своєму розвитку. На ранніх вікових ступенях, наприклад, у дітей третього року життя спостерігається таке. Одержавши інструкцію що-небудь зробити (намалювати, зліпити, розкласти певним чином предмети тощо), малюки часто цю інструкцію швидко забувають і починають робити те, що їм хочеться, а не те, що було їм задано.

Пізніше, наприклад, у середині дошкільного віку відношення до інструкції змінюється. Діти вже приймають завдання, дане в інструкції (намалювати будинок, зліпити людину, розкласти певним чином предмети), але не рахуються із словесними вказівками відносно способів розв'язання цього завдання (як малювати, у якій послідовності, як розфарбовувати тощо).

У кінці дошкільного віку словесні інструкції починають визначати не тільки близькі й зрозумілі дітям завдання діяльності, але й способи її здійснення.

При правильному педагогічному керівництві, коли дитину систематично привчають до виконання посильних навчальних і трудових завдань, рівень довільної регуляції дій на основі словесної інструкції навіть у молодших дітей значно підвищується.

Досліди показали, що значну роль у виконанні дітьми словесної інструкції відіграє їх орієнтувально-дослідницька діяльність. У тих випадках, коли слова інструкції викликають у дитини відповідні орієнтувальні реакції, привертають її увагу до подразників, які називаються, дія здійснюється правильно навіть у молодшому дошкільному віці. Якщо ж такого роду орієнтувальні реакції відсутні, словесна інструкція не виконується або ж виконується неправильно.

Щоб з'ясувати, якою мірою діти різних вікових груп вдаються до наслідування як засобу діяльності і як при цьому наслідування сполучається із самостійним добором засобів, дошкільникам віком 5 років давалось завдання на виконання рухових вправ під час музичного заняття.

Метою дослідження було виявити формування у дошкільників рухових навичок різними методами пасивних рухів, наслідування, виконання словесних інструкцій і самостійних спроб.

Слід відзначити більшу ефективність в оволодінні 5-річними дітьми рухових навичок, що складаються з пасивних рухів і самостійних спроб і меншу — наслідування.

Всі діти повторили зразок у завданні, що є виявом розвитку наслідувальної діяльності.

О. В. Запорожець стверджує: тенденція розвитку наслідування хоч і має загальний характер, проте може виявлятися по-різному, залежно від поставлених перед дитиною завдань. Відомо, що деякі прості навички успішно утворюються за допомогою наслідування вже на другому році життя дитини.

Отже, п'ятирічні діти виявляли справжнє розуміння способу виконання завдання. Подана експериментатором імітаційна схема відтворювалась ними не в загальних, невизначених рисах, а в її внутрішньому змісті, у принципі. Не важко зрозуміти, що ці зміни зумовлені не самою імітаційною схемою, не показом, який був однаковий у всіх вікових групах. Вони зумовлені насамперед зростаючою здатністю дітей сприймати завдання як таке, проникати в його зміст, здатністю, яка починає досить виразно виявлятися в цьому віці. Ця здатність в свою чергу пов'язана із збільшенням специфічного — смислового впливу мови (на відміну від неспецифічного — інтонаційно-ритмічного) на поведінку дітей.

Збільшення ролі смислового впливу мови на поведінку дітей означає разом з тим більше осмислення, усвідомлення ними суті завдання.

В дослідженні це знайшло вияв у тому, що п'ятирічні діти виконували завдання в його основному змісті — виконували рухи.

У співвідношенні наслідування і самостійності в довільній регуляції поведінки дошкільників можна, таким чином, виділити дві обставини. По-перше, залежність цього співвідношення від самого завдання — його постановки, ситуації виконання, матеріалу тощо. Завдання більше чи менше потребує повторення зразка — значить, залишає менше чи більше можливостей для відступів від нього. Завдання прямо націлює на наслідування чи тільки передбачає його як один з можливих способів виконання — значить, більше стимулює то наслідування, то самостійність. По-друге, співвідношення наслідування і самостійності, так само як і міра вияву наслідування, зумовлюється ступенем розвитку механізмів наслідувальної діяльності і неоднаковим ставленням (розумінням) дітей до завдання на різних вікових етапах. Від того, як дитина вміє (і може) наслідувати, якою мірою приймає завдання на точність виконання, змінюється характер засвоєння імітаційної схеми, а значить, і реальне співвідношення наслідування і самостійності в її предметних діях.

Слово виступає основним регулятором довільної поведінки дитини на початку дошкільного віку. Це насамперед означає, що дитина 2—3 років може виконати моторну дію або простий комплекс дій за словесною інструкцією, хоч побудова нових довільних дій ще для дітей важка.

Встановлено, що формування словесно регульованих рухових систем є складним процесом. Як відзначає О. В. Запорожець, коли дитина оволодіває новою системою реакцій, їх повноцінне мовне регулювання досягається не відразу — воно проходить ряд ступенів.

В процесі орієнтування у суб'єкта виникає уявлення, образ певних обставин і відповідних до них рухів.

Формування образу в ході орієнтувально-дослідницької діяльності і в залежності від її змін — переходу від орієнтування в формі зовнішньої діяльності до його внутрішніх форм, що являють собою власне психічну діяльність, — було з'ясоване при вивченні розвитку довільних рухів.

Механізм довільної регуляції поведінки здійснюється на основі тих сенсомоторних образів, які виникають при сприйманні наочного зразка дій та словесної вимоги і відбивають характер ситуації та виконуваних у них дій.

Відомо, що образи, які формуються в процесі орієнтувально-дослідницької діяльності, і образи, що регулюють виконання самих рухів, хоч і мають найближче відношення один до одного, проте не тотожні. Отже, образи, що виникають в ході орієнтування, не залишаються незмінними в міру вдосконалення рухів. Сенсомоторний образ здійснює свою регулюючу функцію в процесі довільної поведінки дошкільника, при цьому з ним відбуваються додаткові трансформації.

Сприймання наочного зразка дій та словесних вимог дорослого, які організують довільну поведінку дітей на музичних заняттях у дитячому садку у кожної дитини має свої особливості. В дослідженні основна увага була зосереджена на тій фазі рухових занять, яка припадає на долю відтворення довільних дій і їх наступного вдосконалення.

Дослідження здійснювалось у формі експерименту, що полягав в організації певних ситуацій, в умовах яких діти мали виконувати словесні інструкції. Характер і послідовність довільних дій дитини відповідно визначались смисловим змістом фрази.

Експериментальні завдання органічно впліталися в хід музичного заняття, оскільки зберігали звичний дітям характер музичних ігор і вправ. Проводилися вони, як і звичайно, вихователькою і музичним керівником.

Інструкції мотивувались так: «Я навчу тебе таночка (гри), якого діти ще не вміють, а потім ти покажеш його в групі» або «Ти пропустив музичне заняття, па якому розучували новий танок (гру). Ми можемо вивчити його зараз, і наступного разу ти гратимеш разом з усіма».

Такі пояснення були дітям зрозумілими, вони охоче виконували завдання. Цей спосіб проведення експерименту виключав можливість прямого наслідування і дозволяв виявити індивідуальну картину довільної регуляції дій.

Загальна настанова, яка визначала поведінку дітей і в колективному, і в індивідуальному експерименті, вимагала робити те, про що говориться в пісеньці. Дії, які слід було відтворити на слова куплета, були простими і добре знайомими дітям з досвіду попередніх музичних занять і рухливих ігор. Це такі дії, як покружитися, потупати, поплескати в долоні, постукати каблучком, і т. ін. Новою була тільки їх комбінація в певний комплекс, відтворюваний відповідно до змісту віршованої інструкції. Тут був наявний сенсомоторний образ, на основі якого будувались дії.

Сенсомоторний образ, що активізувався в дитини при словесному позначенні раніше виконуваної дії, мав актуалізувати зовнішню картину цієї дії і її внутрішню мотивацію.

3.2. Аналіз результатів дослідження

Дошкільники орієнтуються в ситуаціях, які визначають їх довільні дії на музичних заняттях, швидко переймають у вихователюк або й іншої дитини спосіб дій, впевнено поводяться.

Якщо хтось починав дію невірно або не в такт з музикою, то часто він тут же виправляв себе, орієнтуючись на свого напарника або тих, хто стояв в полі зору. Ці зрушення в поведінці дітей пояснюються насамперед збагаченням їх рухового досвіду, зокрема, словесно-рухових зв'язків, а також трохи більше розвиненою здатністю уподібнювати власні рухові реакції наочно сприймаєним діям іншої дитини. Ця здатність, в свою чергу, основана, а одного боку, на становленні дошкільному віці колективних форм спілкування з дорослими (а не індивідуального, як на попередньому віковому ступені), завдяки чому зразком для дитини вже виступає не тільки вихователька, а й інша дитина; і, з другого боку, — на поступово вироблюваній здатності корегувати свої довільні дії відповідно до зразка — наочного або й уявлюваного.

Разом з тим уважне спостереження за поведінкою дошкільників виявляє за зовні узгодженими й чіткими діями групи в цілому значну варіативність реагування на словесну вимогу і її виконання у кожної дитини зокрема.

Психологічний аналіз цих варіантів показує, що діти по-різному налаштовані на виконання словесної інструкції.

Так, одні діти майже завжди були зосереджені і дуже чутливі до вказівок, зауважень дорослих і змін музичної мелодії. Вони виявляли самостійність протягом усього заняття, де треба було, самі змінювали темп дій, самі переходили до нової дії відповідно до словесної інструкції, виявляли ініціативу в групових іграх, виправляли свої помилки тощо. Найчастіше вони не дивились на інших дітей — їх погляд був спрямований на виховательку або музичного керівника.

Інші виявляли більше наслідувальності, ніж самостійності, їх реакції нерідко були сповільнені, увага розпорошена, чутливість до інструкцій знижена. На заняттях вони крутилися, озиралися на всі боки або, навпаки, були пасивні, внутрішньо інертні. Для цих дітей були важливі не стільки словесні інструкції, звернені до всієї групи, скільки персональні зауваження. Своїх помилок вони майже не помічали. Дії будували за прикладом того, хто стояв попереду або навпроти.

Емоційна забарвленість дій і всієї поведінки дітей також була різною. Перші — ніби одержували більше насолоди. Їх жвавість було добре помітно. Другі, здавалось, тільки заражалися веселощами. Відповідно й експресивність довільних дій у перших виявлялась яскравіше, ніж у других. Проте другу підгрупу не можна характеризувати як групу зниженої експресивності. У цій групі також виділялися діти, яким рухова активність явно давала насолоду. Зниження емоційного тону звичайно пов'язувалось у них з початком дії або з етапом орієнтування, який йому передував.

Видно, ці діти потребували безпосереднього поштовху до дії, не вміючи або не звикнувши будувати її самостійно. Вони відчували постійну потребу в наочному зразку.

Той чи інший характер дій, що створював їх індивідуальне забарвлення в експериментальних завданнях, очевидно, до певної міри зумовлений тією загальною руховою активністю дитини, яку визначає тип її нервової системи. Зважаючи на те, що словесна інструкція вимагала простих, наявних у руховому досвіді дітей довільних дій, можна було сподіватись, що вони будуть легко відтворені. Виявилось, що для виконання навіть таких звичних дій характерна значна неадекватність вимогам інструкції. Так, замість двох дій, що їх вимагав куплет, відтворювалась одна, рухові реакції не збігалися з вимогою в часі, на деякі вимоги зовсім не було рухової відповіді або ж вона повторювала попередню дію, яка не відповідала змістові вимоги, і т. д.

Разом з тим будь-яку з невідтворюваних у даних умовах дій можна було легко викликати за прямим наказом. Отже, сенсомоторний образ дій наявний, але його регулююча роль утруднена.

Має місце співвідношення дії з смисловим навантаженням словесної віршованої інструкції: якщо фраза прямо вказує на рухову реакцію (наприклад, «Скок, скок, молодий дроздок, ще раз» або «Затупали ніжки. . . затупали багато раз»), дія відтворюється легше, ніж в тому разі, коли куплет містить або непряму вимогу (наприклад, «своїх ніжок не жалій»), або вимогу, яка має підпорядковане значення відносно іншої (наприклад, присісти, щоб постукати).

З наведених прикладів виходить, що для актуалізації образу, який лежить в основі довільної поведінки дітей, має значення саме формулювання вимог. Найбільшою силою була наділена та вимога, яка безпосередньо вказувала на дію (тобто прямий наказ).

В цьому особливо переконує аналіз проходження довільної дії в часі: початок і закінчення якоїсь дії в комплексі збігалися з дієсловами «постукали», «покрутилися» тощо. Непрямі вимоги проходили повз увагу, так само як і другорядні щодо іншої дії.

Якщо давалась чітка попередня інструкція, яка наперед визначала кожен дію, рухи були точнішими.

Разом з тим слід відзначити, що посилення інформації через розкриття внутрішнього змісту дії досягало мети тільки тоді, коли цей зміст приймався дитиною. В дійсності той зміст, якого надає дії дорослий, приймається дітьми далеко не завжди, а тому й не він визначає довільну поведінку.

В тих випадках, коли словесна інструкція прямо не вказує на зміст дії, регулюючу роль образу не завжди можна посилити простим визначенням дії або введенням будь-якого змісту дії. Добитися правильного виконання дій можна було показом і схваленням правильних дій при гальмуванні неправильних, тобто по суті виробленням умовного рефлексу й його наступним шліфуванням, тобто дресурою.

Але цей шлях не є оптимальним ні з точки зору формування: музичної чутливості дитини, ні з погляду розвитку довільної регуляції поведінки.

На жаль, цей шлях ще практикується в роботі дошкільних установ. Регулятивну функцію образу ситуації і виконуваних у ній дій можна посилити, надаючи певним моментам ситуації або словесним вимогам сигнального-значення. Завдяки значимості дії відповідний сенсомоторішій образ легко актуалізується і здійснює свій вплив на довільну поведінку найбільш ефективно.

У даному дослідженні було поставлене завдання простежити, як вербальні інструкції впливають на сенсомоторні образи дій і здійснюють свою регулюючу функцію в процесі рухових вправ на музичному занятті. Дослідження проводилося шляхом групового й індивідуального експерименту, що будувався по типу музичних занять у дитячому саду. Діти повинні були відтворювати комплекс дій, кожна з яких існувала в їхньому руховому досвіді, на основі словесних інструкцій (наочний зразок виключався). Дослідження показало, що сенсомоторні образи дій виконують свою регулюючу роль найбільш адекватно ситуації за умови, що дія здобуває для дитини певну значимість. При цьому важливо, щоб сигнальне значення якогось моменту ситуації, значиме з погляду дорослих, внутрішньо приймалося дитиною.

Висновок

Курсова робота «Вплив вербальної інструкції на ефективність оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування» ставила своєю метою розглянути особливості діяльнісної сфери дошкільників.

Загальновідомо, що продуктивна діяльність дошкільника народжується під впливом дорослих. Це родина та вихователі дитячого садка, які прагнуть передати дитині свій життєвий досвід, пробудити інтерес до образотворчої й конструктивної діяльності, допомогти засвоїти навички побуту та виховати дитину працелюбною та старанною.

Моделюючий характер продуктивної діяльності дитини зближує її з грою, де моделюються відносини між дорослими. Авторитетний дорослий для дошкільника являється значимою особистістю, дії якої дитина наслідує. Дитина прислухається до вербальних настанов дорослого, адже минулий досвід привчив її довіряти і сприймати як належне поради та настанови старших.

Вагоме значення у розвитку діяльнісної сфери дошкільника має спілкування дитини і дорослого. Спілкування дитини і дорослого на фоні позитивного, теплого, емоційно забарвленого ставлення є найбільш сприятливим для загального розвитку особистості малюка та для взаємозбагачення обох сторін.

Курсова робота «Вплив вербальної інструкції на ефективність оволодіння діяльністю дошкільниками в умовах наслідування» є спробою розглянути вивчення впливу словесної інструкції для розвитку діяльності дитини. В теоретичній частині роботи були наведені погляди відомих психологів на чинники впливу на діяльнісну сферу дошкільників. Праці В.С.Мухіної, О.В.Запорожця, Л.І.Божовича характеризують дошкільний вік як складну фазу розвитку особистості, що позначається пробудженням інтересу до діяльності (трудової, інтелектуальної, творчої).

О.В.Запорожець наголошує, що виконання словесної інструкції молодшим школярем проходить протягом дошкільного віку ряд ступенів розвитку. При правильному педагогічному впливі рівень довільної регуляції дій на основі словесної інструкції значно підвищується.

Практична частина роботи зосереджувалась на дослідженні впливу вербальної інструкції під час проведення музичного заняття в дитячому садку. Дані дослідження дають змогу стверджувати, що п'ятирічні вихованці по-різному реагують на словесні вказівки.

Таким чином, гіпотеза дослідження «закріплення вербальних інструкцій тісно пов'язане з елементами наслідування» підтвердилась.

Батьки і вихователі формують у дошкільників ряд необхідних навичок, знань та умінь під впливом власного авторитету, часто виступаючи зразком певних поведінкових норм. Виконання дітьми словесної інструкції значною мірою залежить від орієнтувально-дослідницької діяльності, привертають увагу дитини завдяки прикладам оточення.

Список використаної літератури

1. Антонова, Г.П., Хрусталева, Н.В. Особенности внушаемости детей дошкольного и младшего школьного возраста // Вопросы психологи. 1982 .- № 3. – С. 50-55.
2. Венгер, Л., Мухина, В. Развитие внимания, памяти и воображения в дошкольном воздасте// Дошкольное воспитание.- 1974.- № 12 .- С.24-30.
3. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. / Скрипченко, О.В. та ін.. 2-ге вид. – К.: Каравела. – 2007. – 400с.
4. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском воздасте.- М.: Просвещение.- 1991.- 93с.
5. Денисенко О.В. Конструювання у дошкільному віці.- К.- 1997.- 114с.
6. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія.- К.- 2007.- 391с.
7. Єгорова Т.В. Виховання дітей дошкільного віку в процесі трудової діяльності.-К.-1998.- 214с.
8. Ефимова, Н.В. К проблеме создания мотивационного компонента деятельности у дошкольников // Вопросы психологи. – 1982. - № 2. – С. 60-66.
9. Запорожець, О.В. Психологія. – К.: Рад. школа. – 1967 – 220с.
10. Мильман, В.Э. Побудительные тенденции в структуре деятельности // Вопросы психологи. – 1982. - № 3. – С. 5-14.
11. Мухина В.С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта.- М.: Педагогика.- 1981.- 240с.
12. Павлова, А., Шустова, Л. Методика выявления особенностей речевого развития детей // Вопросы психологии. – 1987. - № 6. – С. 123-129.
13. Психология одаренности детей и подростков/ Н.С. Лейтес.- М.: Академія.- 2000.- 336с.

- 14.Савчин, М.В., Василенко, Л.П. Вікова психологія. – К.: Академвидав. – 2006. – 360с.
- 15.Третируйте ум детей /Ю.В.Гильбух, В.А. Георгиевская.- К.- 1983.- 72с.
- 16.Якобсон, С.Г., Почеревина, Л.П. Роль субъективного отношения к этическим эталонам в регуляции морального поведения дошкольников// Вопросы психологии. – 1982. - № 1. – С. 40-49.